

Broedvogels van het Deelerwoud in 2018

Vincent de Boer &
Dirk Zoetebier

Sovon-rapport 2018/78

Broedvogels van het Deelerwoud in 2018

Vincent de Boer & Dirk Zoetebier

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Vereniging Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten

Wijze van citeren: de Boer V. & Zoetebier D. 2018. Broedvogels van het Deelerwoud in 2018. Sovon-rapport 2018/78. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Dirk Zoetebier & Arjan Boele (Buizerds)

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Beschrijving van het gebied	5
3. Werkwijze	7
3.1. Methode & veldwerk	7
3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens	7
3.3. Weersomstandigheden	7
4. Resultaten	9
4.1. Soorten en aantallen	9
4.2. Vergelijking met eerdere karteringen	9
4.3. Soortbesprekingen	10
5. Literatuur	11
Bijlage. Soortkaarten inventarisatie 2018	12

Samenvatting

In 2018 is op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten een deel van het Deelerwoud (219,2 ha) geïnventariseerd op broedvogels. Het Deelerwoud is onderdeel van de beheereenheid Veluwezoom en ligt tussen het plaatsje Deelen en de snelweg A50. Een aantal (algemene) soorten broedvogels zijn niet gekarteerd, niet geïnventariseerde soorten zijn: Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Zwartkop, Goudhaan, Staartmees, Pimpelmees, Koolmees en Vink. Er zijn vijf integrale bezoeken gebracht die meest

voor zonsopgang begonnen. De open delen van het gebied werden tweemaal in de ochtendschemer bezocht voor het vaststellen van nacht actieve soorten. In totaal is 25 uur en 50 minuten aan veldwerk besteed, waarmee de onderzoeksintensiteit uitkomt op ruim 7 min/ha. In totaal werden in het onderzochte gebied 33 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 22 zijn gekarteerd. Twee soorten komen voor op de Rode Lijst. In vergelijking met 1995 namen vooral de soorten van oud bos toe.

1. Inleiding

In 2018 is op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten een deel van het Deelerwoud op de Veluwe (totaal 219,2 ha) gekarteerd op broedvogels.

Het Deelerwoud is onderdeel van de beheereenheid Veluwezoom en ligt tussen het plaatsje Deelen en de snelweg A50. Het gebied is in beheer bij Natuurmonumenten sinds 1967. Het

veldwerk werd uitgevoerd door Dirk Zoetebier. André ten Hoedt was de vaste contactpersoon bij Natuurmonumenten. Petra Verburg was verantwoordelijk voor de begeleiding vanuit het Sovonkantoor. Sovon-collega's Lara Marx en John van Betteray worden bedankt voor hun bijdragen aan de totstandkoming van dit rapport. André ten Hoedt voorzag het concept van commentaar.

Foto: Dirk Zoetebier

2. Beschrijving van het gebied

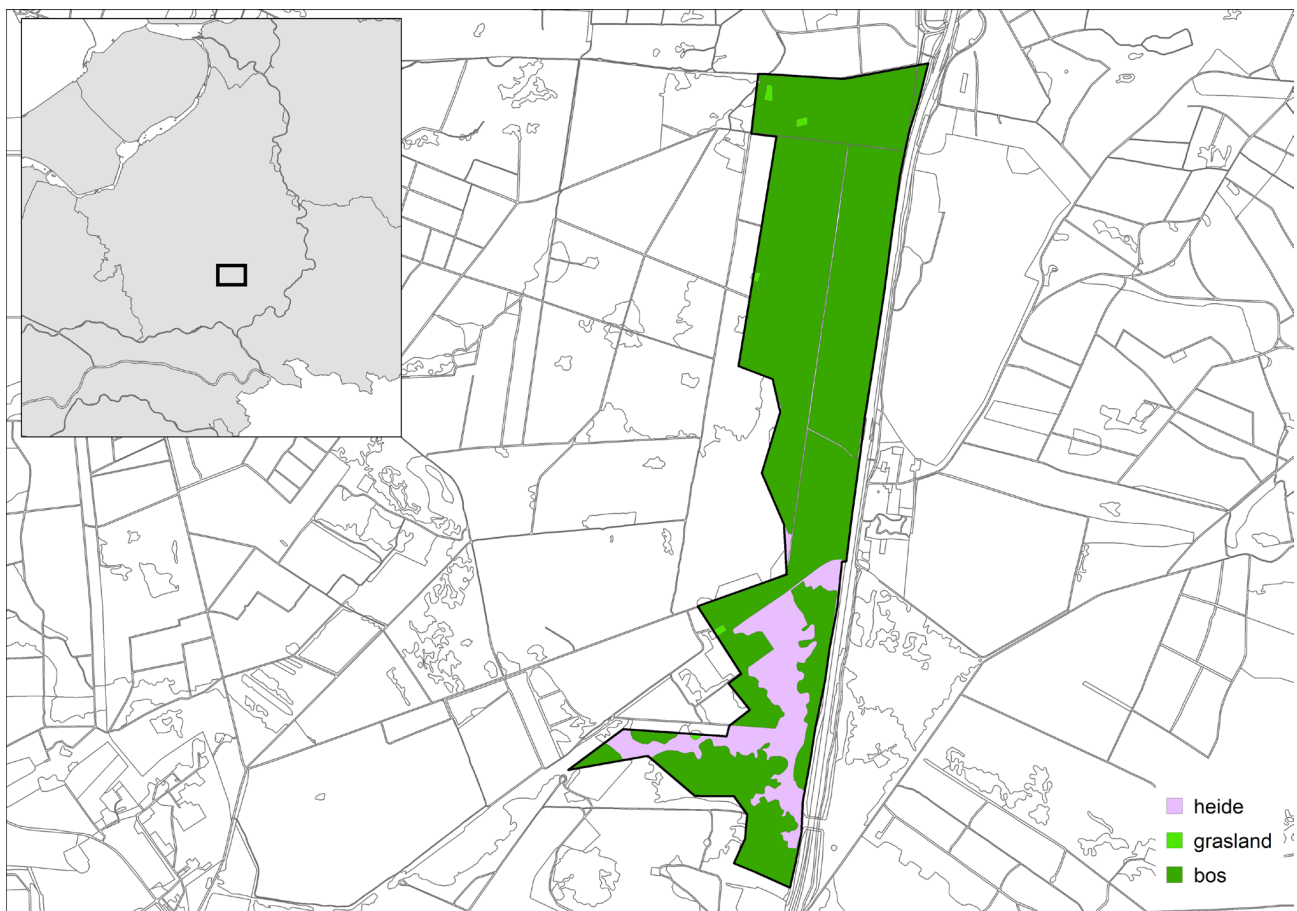
Het Deelerwoud is onderdeel van het Nationaal Park Veluwezoom en ligt tussen het plaatsje Deelen en de snelweg A50.

Het onderzochte gebied bestaat uit gemengd bos met een hoog aandeel naaldbout, vervallen eikenbos en droge heide langs de westkant van de A50 en beslaat een oppervlakte van 219,2 hectare.

De bossen zijn van oorsprong aangeplant in de periode 1850-1950 en behoren hiermee tot de heideontginningsbossen. Van het jonge bos is het grootste deel aangeplant na de stormen in het begin van de jaren zeventig. Ongeveer 80% van al het bos

bestaat uit grove den. In de oude grove dennenbossen is door storm een open bostype ontstaan. De ondergroei in dit type bos bestaat uit rode en blauwe bosbes en bochtige smele. Naast het grote aandeel naaldbos is verspreid enkele tientallen hectaren loofbos aanwezig. Dit loofbos bestaat in hoofdzaak uit zomereik en ruwe berk. Beukenbos van betekenis is afwezig.

Het onderzoeksgebied wordt begrast door Schotse Hooglanders. Verder dragen edelhert, damhert, ree en wild zwijn bij aan het verminderen van de vergrassing.

Figuur 1. Ligging en beheertypen onderzoeksgebied 2018.

3. Werkwijze

3.1. Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de Basiskarteringsmethode toegepast, gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (Vergeer *et al.* 2016). Hierbij is een selectie van relevante soorten gekarteerd. De werkwijze is gericht op het registreren van zang, balts en overige waarnemingen, waarbij veel aandacht uitgaat naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. Bij roofvogels en Zwarte Specht zijn nesten gezocht en gecontroleerd.

In het hele gebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht (tabel 1) die meest voor zonsopgang aanvingen. De open delen van het gebied zijn tweemaal in de schemer (voorafgaand aan de ochtendbezoeken) bezocht om soorten vast te stellen die overdag niet of nauwelijks actief zijn.

In totaal is 25 uur en 50 minuten aan veldwerk besteed, waarmee de onderzoeksintensiteit uitkomt op ruim 7 min/ha. Een normale onderzoeksintensiteit voor droog bos en heide.

Tabel 1. Data en tijden van veldbezoeken aan het onderzoeksgebied in 2018.

Datum	Start	Stop
20-mrt	06:36	10:13
13-apr	06:15	10:23
27-apr	05:34	10:15
14-mei	05:15	12:07
29-mei	04:45	09:27
12-jun	03:21	05:11

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in de periode maart-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2018	Ref	2018	Ref	2018	Ref
Maart	4,7	6,2	132	122	60	67
April	12,2	9,2	175	174	79	44
Mei	16,4	13,1	283	207	38	62
Juni	17,5	15,6	205	194	12	66

3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een tablet, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode zijn vastgelegd, inclusief de door de waarnemer afgelegde route. Bij thuiskomst zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van criteria die licht afwijken van de standaard BMP-criteria, vanwege het kleinere aantal bezoeken. Automatisch clusteren gaat in veel gevallen goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De waarnemingen binnen het Deelerwoud zijn zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden. De clustercriteria zijn bijgesloten als metadata bij de verspreidingskaarten.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Tabel 2 geeft een globale indruk van de omstandigheden gedurende het broedseizoen 2018. Tijdens de bezoeken waren de weersomstandigheden overwegend gunstig.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden het Deelerwoud 33 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 22 zijn gekarteerd (tabel 3). De volgende tien broedvogelsoorten zijn niet integraal gekarteerd: Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Zwartkop, Goudhaan, Staartmees, Pimpelmees, Koolmees en Vink.

Twee soorten komen voor op de Rode Lijst (Van Kleunen 2017) vastgesteld, met de status “kwetsbaar”, Koekoek en Grote Lijster en net buiten het onderzoeksgebied werd een derde Rode Lijstsoort vastgesteld, Draaihals (ernstig bedreigd).

Tabel 3. Broedvogels van het Deelerwoud in 2018. De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom Rode Lijst.

Soort	2018	Rode Lijst
Buizerd	1	
Koekoek	1	Kwetsbaar
Nachtzwaluw	2	
Draaihals	0	Ernstig bedreigd
Zwarte Specht	1	
Grote Bonte Specht	15	
Kleine Bonte Specht	1	
Boomleeuwerik	6	
Boompieper	27	
Gekraagde Roodstaart	6	
Roodborsttapuit	2	
Heggenmus	2	
Grote Lijster	7	Kwetsbaar
Vuurgoudhaan	4	
Bonte Vliegenvanger	32	
Glanskop	2	
Kuifmees	21	
Zwarte Mees	12	
Boomklever	7	
Boomkruiper	30	
Spreeuw	1	
Appelvink	11	
Geelgors	2	

4.2. Vergelijking met eerdere karteringen

De broedvogelinventarisatie in 2018 is uiteraard een momentopname. Voor de beoordeling van deze resultaten is het relevant om te weten a) in hoeverre dit jaar representatief is en b) wat de langjarige ontwikkelingen van de broedvogels in het studiegebied zijn. Het gebied is echter slechts één keer eerder geïnventariseerd (Klemann 1995). Toen is het hele Deelerwoud gekarteerd, in 2018 alleen de oostrand.

Tabel 4. Ontwikkelingen broedvogelstand 1995-2018

Soort	1995	2018	Ontwikkeling
Havik	1	0	verdwenen
Buizerd	4	1	afname
Houtsnip	2	0	onduidelijk
Koekoek	0	1	onduidelijk
Nachtzwaluw	0	2	gevestigd
Zwarte Specht	1	1	stabiel
Grote Bonte Specht	10	15	toename
Kleine Bonte Specht	0	1	gevestigd
Boomleeuwerik	3	6	toename
Veldleeuwerik	3	0	verdwenen
Boompieper	32	27	stabiel
Gekraagde Roodstaart	5	6	stabiel
Roodborsttapuit	2	2	stabiel
Heggenmus	1	2	stabiel
Grote Lijster	7	7	stabiel
Fluiter	5	0	afname
Vuurgoudhaan	2	4	toename
Bonte Vliegenvanger	23	32	toename
Glanskop	6	2	afname
Matkop	6	0	verdwenen
Zwarte Mees	15	12	stabiel
Boomklever	1	7	toename
Boomkruiper	21	30	toename
Spreeuw	0	1	onduidelijk
Kleine Barmsijs	1	0	verdwenen
Kneu	1	0	verdwenen
Appelvink	2	11	toename
Geelgors	6	2	afname

De gegevens zijn handmatig uit de rapportage van 1995 geturfd. In dit gebied zijn beide jaren dan ook met elkaar vergeleken, al brengt de vergelijking tussen twee jaren wel beperkingen met zich mee. Statistische gevoeligheidsanalyses hebben namelijk uitgewezen dat toeval een grote rol speelt als twee jaren met elkaar vergeleken worden (Roodbergen *et al.* 2014).

In tabel 4 zijn de resultaten met elkaar vergeleken en kort geduid. Twee soorten (Nachtzwaluw, Kleine Bonte Specht) hebben zich gevestigd en zeven soorten zijn duidelijk toegenomen. Daar staat tegenover dat ook vijf soorten zijn verdwenen (Havik, Veldleeuwerik, Matkop, Kleine Barmsijs en Kneu) en vier soorten zijn afgenomen. Zes soorten zijn stabiel gebleven en van drie soorten is de ontwikkeling onduidelijk.

Er moet voorzichtig worden omgegaan met een vergelijking tussen twee jaren die ook nog eens

ruim twee decennia uit elkaar liggen; het gaat immers maar om twee peilmomenten. Opvallend is dat bosvogels, met name spechten, Boomklever, Boomkruiper en Appelvink het opvallend goed doen. De mezen lopen in de pas met de landelijke trends en nemen af, de Matkop lijkt zelfs uit het onderzoeksgebied verdwenen. Roofvogels doen het slecht, wat goed past in het Veluwse beeld (Sovon 2018). Veldleeuwerik is inmiddels ook uit het onderzoeksgebied verdwenen, geheel conform de landelijke trend.

4.3. Soortbesprekingen

Koekoek, N=1

Op 29 mei was er een waarneming van een langdurig roepende Koekoek die in het gebied verbleef.

Nachtzwaluw, N=2

Binnen het onderzoeksgebied werden twee roepende Nachtzwaluwen vastgesteld langs de A50 grenzend aan een stuk grazige heide.

Draaihals, N=0

Net buiten het onderzoeksgebied werd een territorium van deze zeldzame Rode Lijstsoort vastgesteld. Op 13 april werd een vogel 'luid' roepend waargenomen in een plukje grove dennen op de heide. Tijdens een volgend bezoek op 27 april was er wederom een roepende vogel aanwezig.

Recent nemen de aantallen Draaihalzen in Nederland weer langzaam toe, dit na jaren met slechts een handvol meldingen op de hele Veluwe. Op het Deelerwoud en in de directe omgeving broeden jaarlijks meerdere paren. Zang in het vastgestelde territorium was vanuit het onderzoeksgebied te horen.

Zwarte Specht, N=1

De Zwarte Specht is één van de soorten waarvoor de Veluwe als Natura2000-gebied aangewezen. Het territorium is gebaseerd op meerdere waarnemingen van een baltsende vogel en een paar in een beperkt gebied aan de noordzijde van het onderzoeksgebied. Een nest werd niet gevonden.

Boomleeuwerik, N=6

De meeste Boomleeuweriken bevonden zich in het half open grassige gebied aan de zuidzijde.

Roodborsttapuit, N=2

Deze soort is opvallend schaars in het onderzoeksgebied. De verspreiding wijkt niet af van de situatie ruim 20 jaar geleden.

Grote Lijster, N=7

De Grote Lijster staat op de meestt recente Rode Lijst en is op de Veluwe een typische broedvogel van droge dennenbossen grenzend aan open terrein. De vogels pendelen heen en weer naar grassige gebieden om voedsel te verzamelen.

5. Literatuur

- KLEMMANN M.C.M. 1995. Broedvogels van het Delerwoud in 1995. Sovon-inventarisatierapport 95/06. Sovon, Beek-Ubbergen.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- ROODBERGEN M., TEUNISSEN W.A., KAMPICHLER C. & VAN TURNHOUT C. 2014. Punttellingen versus territoriumkarteringen. Sovon-rapport 2014/09. Nijmegen, Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- SOVON 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgeverij, Utrecht/Antwerpen.
- VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
-

Bijlage. Soortkaarten inventarisatie 2018

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Natuurmonumenten

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

